

УДК [378.147:371.27](09)(477)

Х. О. ОНАСЬКО

РЕЙТИНГОВЕ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ У МОДУЛЬНОМУ НАВЧАННІ (КІНЕЦЬ ХХ СТ.)

У статті розглянуто питання організації рейтингового контролю за навчально-пізнавальною діяльністю студентів вітчизняних вищих навчальних закладів кінця ХХ ст. за умов модульного навчання. Звернено увагу на переваги (стимулювання самостійної роботи студентів, визначення індивідуального темпу засвоєння, форм оволодіння інформацією) та недоліки (збільшення часу на перевірки письмових завдань), відзначені науковцями характеризованого періоду. Виділено типи рейтингу, використовуваного при оцінюванні навчальних досягнень студентів. Висвітлено досвід використання рейтингового контролю деяких українських вищих навчальних закладів. Визначено місце тестової перевірки при модульно-рейтинговій системі навчання.

Ключові слова: *контроль, модульне навчання, блокова технологія, рейтинг, тестування, навчально-пізнавальна діяльність.*

Сучасний етап розвитку української системи вищої освіти характеризується її оновленням, орієнтацією на виконання вимог Болонського процесу. Інтеграція до європейської системи освіти пов'язана зі збільшенням обсягів навчального матеріалу. Суттєво зростає інформаційне навантаження, що вимагає зміни в організації навчання студентів. Позитивні зрушення в цьому напрямі вже відбулися, проте перед освітянами постає чимало нових завдань, спрямованих на покращення якості підготовки фахівця, одним з яких є вдосконалення системи контролю за навчальними досягненнями студентів. Актуальним є звернення до теоретичних і практичних здобутків попередників у цьому напрямі. Творче використання досвіду рейтингового оцінювання знань студентів українських вищих навчальних закладів кінця ХХ ст. дасть змогу вдосконалити систему контролю за навчально-пізнавальною діяльністю сучасної учнівської молоді.

Розкриття специфіки організації контролю за навчально-пізнавальною діяльністю студентів вищих навчальних закладів відображено в працях В. Аванесова, С. Архангельського, В. Беспалько, В. Буряка, В. Гриньової, Т. Дмитренка, А. Зільберштейна, Н. Карапузової, І. Синельник та ін. Історико-педагогічні аспекти організації контролю та оцінювання знань висвітлено в дослідженнях А. Відченко, С. Вітвицької, В. Вихрущ, М. Євтуха, С. Золотухіної, Т. Лутаєвої, О. Осової, Б. Ступарика, О. Сухомлинської, О. Чередник та ін. Різним аспектам системи контролю навчальних досягнень студентів присвячено ряд публікацій, проте історичний аспект цієї проблеми вивчено не на достатньому рівні.

Мета статті полягає у висвітленні досвіду використання рейтингового контролю за навчальними досягненнями студентів за умов модульного навчання в українських навчальних закладах кінця ХХ ст.

З кінця ХХ ст. у практику вищих навчальних закладах України впроваджується модульна система навчання. У загальному розумінні “модуль”

(modulus) означає міру. У педагогіці поняття “модуль” визначають як компоновку знань у зручному для використання вигляді. Навчальний модуль являє собою функціональний вузол навчально-виховного процесу, а модульне навчання – пакет науково адаптованих програм для індивідуального вивчення, що забезпечує навчальні досягнення студентів з різним рівнем попередньої підготовки. Це поетапне відкриття студентом під керівництвом викладача системи знань і цінностей у ході навчально-пізнавальної діяльності.

Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить, що головною особливістю модульного навчання на кінець ХХ ст. було надання студентам можливості вивчати курс за індивідуальним планом, достроково складати заліки за вивченим матеріалом, що входив до складу того або іншого модуля. Залік за матеріалом конкретного модуля вважався прийнятим, якщо студент під час співбесіди демонстрував розуміння основних ідей модуля й аргументований виклад їх у письмовій або усній формі. У випадку, якщо студент не міг вчасно скласти залік за змістом певного модуля, він мав можливість це зробити за домовленістю з викладачем під час консультації. Для студентів, які успішно засвоїли навчальний матеріал і вчасно склали заліки з усіх модулів до закінчення семестру, екзамен з цього предмету скасовувався [6].

Як зазначає С. Вітвицька, модульний контроль знань студентів проводили після завершення лекційних, семінарських, лабораторних і практичних занять, що належали до певного модуля, як правило, у формі виконання письмових контрольних завдань, що містили запитання для перевірки знань фактичного матеріалу [3, с. 185].

Серед переваг модульного навчання педагоги виділяли стимулювання самостійної роботи студентів, надання їм можливості визначати індивідуальний темп засвоєння навчального матеріалу, вільно вибирати форми оволодіння інформацією. На думку науковців, застосування модульного навчання мало як переваги, так і недоліки, до яких вони зараховували зростання кількості часу викладачів на перевірку численних письмових робіт [6, с. 269].

На початку 90-х рр. ХХ ст. у Слов'янському педагогічному інституті, Чернівецькому університеті набула поширення методика формування пізнавальної активності студентів у структурі блокової технології навчання. У Слов'янську керівництво проектом здійснював професор Б. Коротяєв [5], у Чернівцях – доценти Т. Алексеєнко і В. Сушанко [1]. Відмінності у підходах існували, але основна ідея – використання технологічної системи навчання, що сприяла максимальному розкриттю творчого потенціалу викладача і студентів при спільному досягненні поставлених навчальних цілей, – була єдиною. Блокова технологія (у Слов'янську вона мала назву “блоково-пакетна”) навчання поєднувала цілі, планування, зміст, форми й методи навчання, механізм його постійного стимулювання та відновлення. Вона супроводжувалася вибудованою системою комплексного різнорівневого рейтингового контролю, що виводила якість поетапної підготовки фахівців на заздалегідь позначений рівень, що гарантувало ефективність підсумкової готовності студентів до професійної діяльності. Було

сформульовано низку завдань, серед яких особливим чином виокремлювалося приведення ритму діяльності студентів у відповідність із навчальним режимом. Фундаментальним визначалося таке співвідношення обов'язкових аудиторних занять і обов'язкової самостійної роботи з літературою під безпосереднім контролем викладачів: 20 годин навчальних занять і 16 годин самостійної роботи на тиждень.

З початку 1990-х рр. особливої актуальності набули процеси інтеграції вищих навчальних закладів до загальноєвропейського освітнього простору. З цього часу у вищих закладах освіти значного поширення набула модульно-рейтингова система організації навчально-пізнавальної діяльності студентів, яка полягала в послідовному засвоєнні навчального матеріалу певними цілісними, логічно впорядкованими й обґрунтованими частинами (модулями), результати якого були підставою для визначення місця (рейтингу) студента серед одногрупників.

Як зазначають М. Аузіна, Г. Голуб, А. Возна, рейтинг – це не просто принципово нова система контролю якості знань, а практично нова технологія навчального процесу. Це тонкий, гнучкий і дієвий засіб впливу на студента, який значно краще відповідає вимогам розвитку та прояву особистості, потребам. У перекладі з англійської “rating” означає оцінку, ранг, шкалу. У конкретному термінологічному розумінні – це споріднений інтегральний індекс або комплексний показник успішності студента, його розвитку на певному етапі. В основі рейтингу лежить накопичення оцінок за певний період навчання (семестр, навчальний рік, період навчання). Це сума набраних студентом балів за визначений термін і за різнобічну навчально-пізнавальну діяльність, що є показником якості його роботи порівняно з максимально можливою кількістю балів та успіхами інших студентів у навчанні [2, с. 20].

На кінець ХХ ст. виділялося кілька типів (моделей) рейтингу навчання. Перший тип передбачав оцінку в балах усіх результатів поточного, проміжного та підсумкового контролю за знаннями й визначення за їх сумою рейтингу кожного студента за певний період навчання. Другий зводився до підсумків тижневих заліків. Третій – система залікових годин. При цьому індекс успішності визначався шляхом перемножування оцінок за кожний пройдений курс на кількість залікових годин [2, с. 21].

З'ясовано, що в 90-х рр. ХХ ст. в українських вищих навчальних закладах, таких як Київський державний економічний університет, Київський державний торговельно-економічний університет, Києво-Могилянська академія та інших, застосовувалося немало варіантів рейтингового контролю. Практично в кожному із них дотримано загальні принципи побудови рейтингової системи: кожен навчальну дисципліну, роботу студента над її опануванням оцінено в балах, сумою яких визначено рейтинг; обов'язковий облік поточної роботи студента, який потім відображено в підсумковій оцінці; враховано складність і значення конкретної дисципліни в навчальному плані, що названо вагомим коефіцієнтом, або множителем складності; передбачено різні види контролю (контрольних зрізів), зокрема, вхідний, поточ-

ний, тематичний, підсумковий тощо; підсумки найчастіше підбивали за семестри, а також поступово й обов'язково – за весь період навчання; навчальний рейтинг студента за певний період визначено як середньоарифметичне від рейтингу кожної дисципліни, з якої відбувався залік або екзамен; надано можливість переведення набраних балів у звичайну систему оцінок; визначено й оприлюднено ранжування студентів за набраним рейтингом [2, с. 22].

У характеризований період, на думку науковців, важливим було те, що модульно-рейтингова система організації навчально-пізнавальної діяльності студентської молоді підвищувала її мотивацію до навчання за рахунок постійного контролю знань і вмій, змагальності й системи заохочення, зменшувала емоційну напруженість студентів, підвищувала об'єктивність оцінювання знань. Така організація навчально-пізнавальної діяльності активізувала роботу студентів протягом семестру, спонукала їх працювати систематично й самостійно, розширювала можливості для всебічного розкриття здібностей студентів, розвивала творче мислення, розширювала межі самостійної роботи [5, с. 144].

Завдяки рейтинговому оцінюванню знань здійснювалася індивідуалізація навчання, крім того, система дала змогу контролювати педагогічний процес на проміжних етапах навчання й відкривала можливості своєчасного внесення відповідних коректив. При модульно-рейтинговій системі організації навчально-пізнавальної діяльності студентів велике значення мав облік поточної успішності – накопичень і підсумкових оцінок. Це гарантувало об'єктивність формування оцінок із дисципліни, що вивчалися. Поточний облік результатів навчальної діяльності студентів проводив викладач відповідно до графіка організації навчально-пізнавальної роботи на основі шкали оцінювання за виконання різних видів навчальних завдань у балах.

У процесі наукового пошуку з'ясовано, що модульно-рейтингова система організації навчально-пізнавальної діяльності студентів повністю змінила усталені методи, засоби, форми контролю навчально-пізнавальної діяльності студентів, вимагала високої матеріально-технічної бази, за допомогою якої можна було б забезпечити в навчально-виховному процесі самостійну роботу студентів.

Невід'ємним складником контролю навчання за модульно-рейтинговою системою було тестування. Найбільш інтенсивно тестовий метод почали розробляти в нашій країні в 1990-х рр. За основу взяли праці Г. Айзенка, Є. Бене, Г. Еббінгауза, Р. Кеттеля та ін. [2, с. 31].

Тестовий контроль став головним засобом діагностики рівня освітньо-професійної підготовки випускників вищих навчальних закладів. Особливе навантаження припадало на тести професійної компетенції, які являли собою систему контрольних заходів стандартизованої форми, орієнтованих на вимір і оцінку обсягу, повноти, системності осмислення професійних знань, а також дієвості й самостійності вмій випускника вищого навчального закладу, які давали змогу порівняти рівень його досягнень у процесі професійної підготовки з еталоном освітньо-кваліфікаційних вимог до професійних умій [2, с. 30].

Тестові екзамени у кінці ХХ ст. були об'єктивним засобом, що виконували повноважні органи (Міністерство освіти України, галузеві міністерства, інші установи) для визначення права випускника на одержання державного документа про успішне завершення підготовки, який засвідчує той факт, що він володіє знаннями, вміннями й навичками, які відповідають Державним стандартам вищої освіти, і здатний виконувати передбачені цим документом соціально-виробничі функції [2, с. 32].

Висновки. Таким чином, із середини 80-х рр. ХХ ст. у практику роботи вищих навчальних закладів України запроваджують модульні технології навчання, зокрема модульно-рейтингові, які мали свої особливості контролю за навчально-пізнавальною діяльністю студентів. Інтенсивність їх використання зростала, аж до переходу на кредитно-модульну систему підготовки фахівця.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо в дослідженні особливостей організації контролю в навчанні студентів вищих навчальних закладів України за умов застосування інтерактивних технологій навчання.

Список використаної літератури

1. Алексєєнко Т. А. Формування пізнавальної активності студентів в умовах блокової організації навчання : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Тетяна Андріївна Алексєєнко ; Ін-т педагогіки і психології професійної освіти. – Київ, 1995. – 25 с.
2. Аузіна М. Система комплексної діагностики знань студентів : навч. посіб. / М. О. Аузіна, Г. Г. Голуб, А. М. Возна. – Львів : ЛНБУ, 2002. – 38 с.
3. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи : підручник за модульно-рейтинговою системою навчання для студентів магістратури / С. С. Вітвицька. – Київ : Центр навчальної літератури, 2006. – 384 с.
4. Клигман И. Н. Дифференциация обучения: возможности и подходы / И. Н. Клигман // Вестник высшей школы. – 1988. – № 10. – С. 31–33.
5. Коротяев Б. И. Педагогика на распутье (научно-публицистические заметки) / Б. И. Коротяев. – Славянск, 1996. – 158 с.
6. Розвиток педагогічної освіти і науки в західних областях України : тези науково-практичної конференції. – Тернопіль : ТДПУ ім. Я. О. Галана, 1990. – Ч. 2. – 329 с.

Стаття надійшла до редакції 04.02.2014.

Онасько Х. О. Рейтинговая оценка знаний студентов в модульном обучении (конец ХХ в.)

В статье рассматриваются вопросы организации рейтингового контроля за учебно-познавательной деятельностью студентов отечественных высших учебных заведений конца ХХ в. в условиях модульного обучения. Обращается внимание на преимущества (стимулирование самостоятельной работы студентов, определение индивидуального темпа усвоения, форм овладения информацией) и недостатки (увеличение времени на проверку письменных заданий), отмеченные учеными этого периода. Выделены типы рейтинга, использованного при оценке учебных достижений студентов. Освещен опыт использования рейтингового контроля некоторых украинских высших учебных заведений. Определено место тестовой проверки при модульно-рейтинговой системе обучения.

Ключевые слова: *контроль, модульное обучение, блоковая технология, рейтинг, тестирование, учебно-познавательная деятельность.*

Onasko H. Rating Assessment of Student Learning in Modular Training (Late Twentieth Century)

The article deals with the question of organization of rating control of educational-cognitive activity of students of domestic higher educational institutions of the end of the twentieth century in the conditions of modular training. Attention is paid to advantages

(stimulation of self-dependent work of students, definition of individual pace of mastering, forms of mastering information) and disadvantages (increase of the time to check written tasks), which were characterized by scientists of this period. Types of a rating, which were used at an estimation of students' educational achievements, are defined. The first type meant evaluation of all results of production, intermediate and total control of the knowledge in marks and determination by the sum of them of each student's rating during some period of study; the second was limited by the results of weekly tests; the third was a system of credit hours. The index of success was being determined by multiplying of the marks for each passed course and number of credit hours. Experience of use of rating control of such Ukrainian higher educational institutions as Slavic pedagogical Institute, Chernivetskyi University, Kyiv National Economic University, Kyiv National University of Trade and Economics, Kyiv-Mohyla Academy is elucidated. General principles of the rating system organization are defined. They are evaluation of student's work on each discipline in marks, by the sum of which the rating was defined; conducting of the account of current student's work that was reflected in a total estimation; the account of complexity of the discipline in the curriculum, called as a powerful factor (a complexity multiplier); various kinds of control; summarizing of marks after a semester, all period of education; definition of student's rating for the certain period as average arithmetic, considering a rating of each discipline after which there was a credit or exam; granting of possibility to transfer of the got marks in an usual system of estimations; definition and promulgation ranging of students' rating. A place of test check at module-rating system of education is defined.

Key words: control, modular training, block technology, rating, testing, educational-cognitive activity.